

Wie ziet mij staan? Wat is mijn thuis? Gedachten bij het rechts-populisme

De progressieve verzuchting

Als u dit leest is de verkiezingsuitslag oud nieuws. Toch wil ik aanknopen bij verzuchting die ik vaak hoorde in mijn omgeving vlak daarna: 'het aandeel van populistisch rechts in het Nederlandse politieke landschap is weer groter geworden!' Een analyse van de verkiezingsuitslag toont een groeiende polarisatie tussen nationalist en kosmopolieten, aldus de Volkskrant op 18 maart. Kind van de rekening zijn de klassieke volkspartijen CDA, PvdA en SP, die vroeger zowel hoog- en laagopgeleiden als stadsbewoners en plattelanders aan zich wisten te binden.

Wanneer je partijprogramma's en websites van de PVV, Forum voor Democratie en JA21 bekijkt, kun je eigenlijk niet tot een andere conclusie komen. Zonder uitzondering klinkt hier het nationalistische geluid. De Nederlandse cultuur staat centraal. Deze nationalistische aanvliegroute wordt door niet-populisten gehegeld als kortzichtig en vreemdelingen-onvriendelijk.

Lotgenoten

Vreemdelingenhaat en racisme vormen niet de kurk waarop het nationalistische populisme drijft of zich drijvende kán houden. Het zijn uitingen van onvrede en zorg over andere thema's die mensen waarschijnlijk veel meer in beslag nemen. De (pre-corona)tafels in de huiskamer van het MST, het ontmoetings- en ondersteuningscentrum in Tilburg waar ik werk, worden gedeeld door migranten, vluchtelingen, Nederlanders. Bij die Nederlanders zitten hoogstwaarschijnlijk ook mensen die kiezen voor rechts-populistische partijen. Dat laatste maak ik op uit gesprekken die ik

soms opvang en ook uit besmuite opmerkingen als '...dat mag ik zeker niet van jou zeggen, hè, Rob?' Ondanks dit soort gesprekken blijft de sfeer welwillend. Men is vriendelijk en waar nodig dienstbaar aan elkaar, zonder aanzien des persoons. Dat opvattingen en gedrag zo uiteen kunnen lopen, heeft mij lang verbaasd. Totdat ik besepte dat de migranten en die Nederlanders in zekere zin vaak in hetzelfde schuitje zitten. Je kunt misschien niet spreken van bondgenoten, maar wel van lotgenoten. Beide groepen proberen iets van hun leven te maken. Ze moeten beiden het hoofd boven water zien te houden in een complexe samenleving waarin het moeilijk participeren is wanneer je op achterstand staat. Beide groepen worstelen, ondanks verschillende aanlooproutes, met dezelfde praktische, maar o zo fundamentele levensvragen: 'Wie ziet mij staan? En 'Wat is mijn thuis?'

Larmoyant nationalisme

Populistisch-rechtse partijen hebben duidelijke opvattingen over dat 'thuis'. Op de website van Ja21 lezen we: '...We zijn trots op onze identiteit. Deze willen wij beschermen. Nieuwkomers dienen in de heersende cultuur te integreren. Nederlandse wetten en westerse waarden gaan boven de islam... het uitwissen van onze geschiedenis..., splijt het land en moet worden tegengegaan. Wij maken géén excuses voor wie we zijn.' Met de nationalistische insteek onderscheiden de populistisch-rechtse partijen zich van de meeste andere partijen die ervan uitgaan dat hun kiezer een wereldburger is voor wie bijvoorbeeld het klimaatprobleem hoog op de agenda staat. Wat is mijn thuis? Wat is Nederland? Hoe waarderen we de Nederlandse

cultuur? Zowel progressieve- als middenpartijen hebben in hun politieke programma's geen werk gemaakt van dit thema. Het ideaal van de multiculturele samenleving is in de jaren negentig ten ondergegaan en men wil niet terechtkomen in het troebele water van het nationalisme. Nationalisme wortelt in de negentiende eeuw, toen het een belangrijk thema werd bij de opkomst van de natiestaten. Elk 'volk'-ook zo'n negentiende-eeuws, romantisch begrip- was op zoek naar een groots verleden om de grandeur van de natie te onderstrepen. Zo werd in Nederland de 17^e eeuw tot onze Gouden Eeuw benoemd. De populistische bewakers van Nederland en het Nederlands cultureel erfgoed omarmen een larmoyant soort nationalisme. Het is een knutselwerk van in de negentiende eeuw hoog gewaardeerde onderdelen van het nationalistische tafelzilver waarvan inmiddels de houdbaarheidsdatum is verstreken: de VOC, Piet Hein, Rembrandt, hand in hand met Sinterklaas en Zwarte Piet...dat ongeveer.

De keerzijde van de medaille

De terughoudendheid van de progressieve partijen en middenpartijen om zich met nationalistische thema's in te laten is dus begrijpelijk. De keerzijde van de medaille is dat zij dit terrein hebben prijsgegeven aan de rechts-populistische opvattingen waarin ook racistische en antisemitische onder- en boventonen doorklinken. Hieraan tegenwicht bieden begint ermee door explicieter aan te geven hoe een inclusieve Nederlandse samenleving eruit ziet, op een manier die aansluit bij de vragen van rechts-populistische kiezers: Wie ziet mij staan? Wat is mijn thuis.